

sno je uočljivo njegovo vrlo dobro poznavanje zadane tematike. Temu oglašavanja sagledava cjelovito povezanu s teorijom komunikacije u širem smislu, pritom je dobro određujući te vlastita promišljanja temeljeći na jasnim postavkama koje su potvrdili brojni vodeći autoriteti iz područja kojim se bavi. Zato se iz prvih poglavlja ove knjige mogu jasno uočiti dobre poveznice zadane tematike s teorijom komunikacije kao takvom, ali i s cijelim nizom drugih, s njima povezanih tema, koje su i društveno i kulturalno relevantne.

Posljednja poglavlja knjige određena su specifičnim odnosom prema temi Crkve i oglašavanja. U tome pogledu autor najprije dobro povijesno uokviruje tematiku sažimajući poruke crkvenog učiteljstva, tj. papa XX. stoljeća sve do Benedikta XVI. i pape Franje, te osobito učiteljstva Drugoga vatikanskog koncila. Na tim temeljima razrađuju se aktualni i problematični elementi odnosa Crkve i svijeta medija, a posebno svijeta oglašavanja. Jasno je da se u jednom djelu ne mogu sabrati ni obraditi svi aktualni elementi naznačenih tema. Me-

đutim, jasno se može ustvrditi da se autorov izbor pitanja – kao što je problem konzumerizma, zatim pitanje dostojanstva ljudske osobe u oglašavanju kao i pitanje istine i stila života s obzirom na oglašavanje – potvrđuje kao jako dobar i sasvim originalan.

Ova je knjiga izvrstan prilog razradi komplicirane teme odnosa Crkve i svijeta medija. Tema oglašavanja u tome je pogledu izdvojena i obrađena na sasvim specifičan, ali jasan i poticajan način. Zato ovo djelo može poslužiti svim djelatnicima u crkvenim medijima kao i svim drugim dobronamjerenim medijskim djelatnicima u društvenim medijima i kulturi kako bi mogli bolje i plodonosnije sagledati temu odnosa Crkve i oglašavanja i djelovati u skladu s tim. Budući da je knjiga prožeta nizom jako dobrih retoričkih razrada i savjeta, ona može dobro poslužiti i svim propovjednicima kao i katehetima i drugim sudionicima navjestiteljskog djela Crkve. Također je treba prepoznati kao vrlo poticajno i dobro štivo za studij komunikologije, retorike, ali i praktične teologije.

Nikola Vranješ

Jan-Heiner TÜCK (ur.), *Erinnerung an die Zukunft. Das Zweite Vatikanische Konzil (Sjećanje na budućnost. Drugi vatikanski koncil)*, Herder, Freiburg – Basel – Wien, 2013., 759 str.

Godine 2012. godine Katolička crkva obilježila je 50 godina od svečanog otvaranja i početka Drugoga vatikanskog

koncila 1962. godine. Povodom te svečane obljetnice priređen je zbornik radova koji je uredio profesor dogmatske teo-

logije i povijesti dogme na Katoličkome teološkom fakultetu Sveučilišta u Beču Jan-Heiner Tück. Ovdje donosimo pregled drugog popraavljenog i nadopunjenog izdanja toga zbornika iz 2013. godine. Zbornik je podijeljen na šest poglavlja, ali i donosi uvodni dio s pet priloga.

Predgovor drugom popraavljenom i nadopunjenom izdanju napisao je sam urednik Jan-Heiner Tück pod naslovom *Das Konzil – ein großartiges Werk des Heiligen Geistes* (10–11), a popratnu riječ napisao je i bečki nadbiskup i kardinal Christoph Schönborn (12–13).

Uvodni dio zbornika započinje prilogom samog urednika Tücka, koji ima gotovo isti naziv kao i naslov zbornika »Erinnerung an die Zukunft. 50 Jahre Zweites Vatikanisches Konzil« (15–39). Tück donosi kratku sintezu povijesti najave i početka Koncila i glavna teološka usmjerenja koja su dovela do njegova nastanka (15–26), ali također i neke kritike i pitanja u kojoj mjeri su se ostvarili poticaji i temeljne težnje Koncila u postkoncilskoj teologiji i pastoralnoj praksi, i tu iznosi primjere i pitanja poznatih teologa kao što su Hans Küng, Joseph Ratzinger, Hans Urs von Balthasar i dr. (27–39). Autor drugog priloga je Peter Hünemann, »... in mundo huius temporis... Die Bedeutung des Zweiten Vatikanischen Konzils im kulturellen Transformationsprozess der Gegenwart: Das Textcorpus des Zweiten Vatikanischen Konzils ist ein konstitutioneller Text des Glaubens« (40–62). Hünemann naglašava kako tri koncil-

ske konstitucije (DV, LG i GS) ostaju za Crkvu i njezinu teologiju i u današnjem vremenu moderniteta i postmoderniteta ključne točke teološkog i pastoralnog djelovanja (51–62). Treći prilog donosi Hans Schelkshorn »Das Zweite Vatikanische Konzil als kirchlicher Diskurs über die Moderne. Ein philosophischer Beitrag zur Frage nach der Hermeneutik des Konzils« (63–93). Autor ovoga priloga stavlja u središte Pastoralnu konstituciju o Crkvi u suvremenom svijetu *Gaudium et spes* kao *magnu chartu* crkvenog dijaloga s modernom znanošću i suvremenom filozofijom, osobito sa suvremenom kozmologijom (72–90). Zadnja dva priloga napisao je Jan-Heiner Tück, »Die Verbindlichkeit des Konzils. Die Hermeneutik der Reform als Interpretationsschlüssel« (94–113) i »Postkonziliare Interpretationskonflikte. Nachtrag zur Debatte um die Verbindlichkeit des Konzils« (114–123).

Prvo poglavlje zbornika nosi naslov »Die erneuerte Liturgie als sichtbarste Frucht des Konzils« a sastoji se od četiriju priloga. Albert Gerhards, »Gipfelpunkt und Quelle. Intention und Rezeption der Liturgiekonstitution *Sacrosanctum Concilium*« (127–146). Gerhards stavlja naglasak na odnos liturgije i teologije i značenje konstitucije *Sacrosanctum Concilium* za obnovu Crkve kao zajednice svetih (*communio*), i to sve u perspektivi analize glavnih djelova konstitucije *Sacrosanctum Concilium* (130–144). Autor drugog priloga naslovljenog »Pastoralliturgische Erneuerung

gen des Konzils – und ihre Impulse für die Zukunft« (147–162) je Johann Pock. On ističe značenje liturgijskog pokreta prije početka Koncila i glavne smjernice teologije liturgije Romana Guardinija i Piusa Parscha, koje su utjecale na obnovu liturgije Drugoga vatikanskog koncila (149–152). Treći prilog napisao je Helmut Hoping, a naslovljen je »Die Mysterientheologie Odo Casels und die Liturgiereform« (163–184), a četvrti prilog Hans-Jürgen Feulner, »Die Einheit der Liturgie in der Vielfalt der Riten und Formen« (185–218).

Drugo poglavlje je naslovljeno »Das erneuerte Selbstverständnis der Kirche« i ono je veličinom i sadržajem najveće poglavlje zbornika. Obuhvaća devet priloga. Započinje tekstom Christopa Theobalda pod naslovom »Die Kirchenkonstitution *Lumen gentium*. Programmatische Vision – Kompromisstext – Ansatz für einen Paradigmenwechsel« (221–240). Theobald ističe kako *Lumen gentium* ima za Crkvu u budućnosti programatsku viziju koju on naziva *ekklesio-genetische Vision* (236–240). Drugi prilog donosi Walter Kardinal Kasper pod naslovom »Volk Gottes – Leib Christi – Communio im Hl. Geist. Zur Ekklesiologie im Ausgang vom Zweiten Vatikanischen Konzil« (241–261). Već sam naslov priloga sugerira da je riječ o glavnim i temeljnim ekleziološkim temama koje je kardinal Kasper iznio u svojoj knjizi *Katholische Kirche. Wesen – Wirklichkeit – Sendung*, Herder, Freiburg – Basel – Wien, ³2011., a ovdje

posebno ističemo temu Crkve kao tijela Kristova u sakramentalnom pogledu i njezino značenje za Crkvu *ad intra* i *ad extra* (251–256). Treći prilog donosi Jan-Heiner Tück, a naslovljeno je »Extra ecclesiam nulla salus. Das Modell der gestuften Kirchenzugehörigkeit und seine dialogischen Potentiale« (262–290), a četvrti prilog naslovljen »Primat des Papstes und Kollegialität der Bischöfe. Konsensmodell oder Quadratur des Kreises?« (291–305) napisao je Thomas Prügl. Autorica petog priloga pod naslovom »Berufen zur Heiligkeit. Anmerkungen zum 5. Kapitel von *Lumen gentium*« (306–325) je Marianne Schlosser. Autorica se posebno osvrnula na dimenziju križa u ostvarivanju svetosti prema 5. poglavlju *Lumen gentium*, što ostaje dar i zadaća Crkvi u svim vremenima i povijesnim epohama (320–322). Šesti prilog djelo je Christiana Stolla naslovljeno »Der eschatologische Charakter der Kirche nach *Lumen gentium* – Anstöße für eine Kirche der Zukunft« (326–345), a promatra eshatološku dimenziju čitave konstitucije *Lumen gentium* i Crkvu vidi kao univerzalnu zajednicu koja svojom eshatološkom porukom treba utjecati na društveni i politički život suvremenoga društva (329–344). Sedmi prilog pod naslovom »Ein Paradigmenwechsel. Das mariologische Schlusskapitel der Kirchenkonstitution« (346–370) donosi Karl-Heinz Menke, koji započinje svoj članak prikazom sheme hrvatskog teologa Karla Balića, koji je htio da Koncil objavi zaseban do-

kument o ulozi i značenju blažene Djevice Marije u životu Crkve, što je većina koncilskih otaca odbila (348–352). Prihvaćena je shema Gérarda Phillipsa koja je stavljena u zadnje osmo poglavlje konstitucije *Lumen gentium* pod nazivom »De beata Maria Virgine Deipara in mysterio Christi et Ecclesiae« (362–365). Osmi prilog donose dvojica autora, to su Kurt Appel i Sebastian Pittl, a prilog je naslovljen »Das Konzil am Grab. Das Grabmal Pauls VI. und der 'Pakt der Katakomben' als Verständnishilfen für den ästhetischen Perspektivenwechsel des Konzils« (371–384). Posljedni deveti prilog drugog poglavlja djelo je Ludgera Müllera i nosi naslov »Das Zweite Vatikanische Konzil und das Kirchenrecht« (385–400).

Treće poglavlje zbornika naslovljeno je »Ökumenische Öffnung und Dialog mit den Religionen« i sastoji se od pet priloga. Prvi prilog »Ökumene im Wandel. Zum Zukunftspotential des Ökumenismusdekrets Unitatis redintegratio« (403–436) donosi Kurt Koch. Kardinal Koch iznosi najprije katoličke principe ekumenizma (405–411), a zatim analizira prednosti i nedostatke crkvenih napetosti koje su se stvorile kroz povijest između Istoka i Zapada (411–419). Drugi prilog pod naslovom »Öffnung und Grenzen. Das Ökumenismusdekret aus evangelischer Sicht« (437–450) donosi biskup Michael Bünker. U njemu autor ističe doprinos kardinala Franza Königa izradi dekreta *Unitatis redintegratio* (441–442) i razrađuje glavne te-

ze dekreta za evangeličko-katolički dijalog (442–448). Treći prilog napisao je Ioan Moga, a naslovljen je »Verhaltene Öffnung, verhaltene Freude? Zur orthodoxen Rezeption des Ökumenismusdekrets« (451–463), a četvrti prilog Rudolf Prokschi, »Schwesterkirchen – ja, aber... Zum Verhältnis der katholischen Kirche zur Orthodoxie« (464–472). Prokschi iznosi i tumači povijest pojma *Schwesterkirchen*, koji se prvi put pojavljuje u pismu patrijarha Atenagore I. kardinalu Bei 12. travnja 1962. godine (464–467). Peti prilog djelo je Johanna Figla i Ernsta Furlingera, a naslovljen je »*Nostra aetate* – Grundsatzklärung über die Beziehungen der Kirche zu den Religionen« (473–487). U tom prilogu važno je istaknuti kako autori progovaraju o obnovljenom odnosu Crkve prema židovstvu, naglašavajući upravo važnost deklaracije *Nostra aetate* (483–486).

Četvrto poglavlje nosi naslov »Offenbarung, Schrift und Tradition« i sastoji se od četiriju priloga. Prvi prilog napisao je Thomas Söding i novi naslov »Theologie mit Seele. Der Stellenwert der Schriftauslegung nach der Offenbarungskonstitution Dei Verbum« (491–516). Söding polazi od programtaskih koncilskih tekstova za obnovu crkvenih studija koji se nalaze u Dekretu *Optatum totius* (br. 14–16) dovodeći ih u vezu s brojem 24 konstitucije *Dei Verbum*, koji upravo govori o tome kako Sveto pismo treba biti duša čitave teologije (492–497). Posebno će se naglasiti kako Koncil zahtijeva i traži od postkoncilске teologije

da u njezinu fokusu bude teološka egzega (504–514). Drugi prilog »Zwei antagonistische Modelle der Schriftauslegung in Dei Verbum?« (517–529) donosi Ludger Schwienhorst-Schönberger, koji je mišljenja da se taj koncilski zaokret u vezi značenja Svetoga pisma nije u postkoncilskoj teologiji ostvario u dovoljnoj mjeri (521–529). Treći prilog »Nicht nur legitim, sondern unerlässlich... Die historisch-kritische Methode nach Dei Verbum 12 und den folgenden kirchlichen Dokumenten« (530–544), djelo je Romana Kühschelma, a četvrti prilog »Der Wandel im Offenbarungsverständnis. Vatikanum I – Vatikanum II – weiterführende Perspektiven« (545–558) donosi Johann Reikerstorfer. Autor tog priloga donosi teološku analizu poimanja i izlaganja božanske objave na Prvome vatikanskom koncilu i Drugome vatikanskom koncilu i naglašava kako je pomaknut naglasak poimanja objave na Drugome vatikanskom koncilu s pretežno intelektualističke razine Prvoga vatikanskog koncila na onu egzistencijalnu i personalističko-dijalošku razinu (549–558).

Peto poglavlje nosi naslov »Kirche und Moderne« i obuhvaća šest priloga. Prvi prilog »Glaubenspastoral zwischen Innen und Außen. Gnadentheologische Überlegungen zum Weltdienst der Kirche« (561–604) napisao je Ottmar Fuchs. Taj je prilog najduži u čitavu zborniku i obuhvaća 43 stranice teksta. Fuchs naglašava kako Crkva za koju duh i slovo Koncila stoji kao putokaz za buduć-

nost treba više u svojem pastoralnom i evangelizacijskom poslanju biti usmjerena da sadržaj i temeljne istine kršćanske vjere zažive u onima koji stoje »izvan« Crkve, i da samo Crkva nadahnuta naukom i duhom Koncila može uspostaviti ravnotežu između nauka i prakse. »Der Glaube kann derart als die Pastoral (*fides qua*) des Dogmas (*fides quae*) angesehen werden« (571). Drugi prilog naslovljen »Christliche Sozialethik in der Moderne. Der kaum rezipierte Ansatz von *Gaudium et spes*« (605–621) donosi Ingeborg Gabriele. Autorica teksta mišljenja je kako kršćanska socijalna etika koja je konkretno ostvarenje vjere, nade i ljubavi može biti kao most prema modernom društvu i kulturi i da *Gaudium et spes* ostaje trajno nadahnuće kršćanskoj socijalnoj etici kako u teoriji tako i u praksi (613–621). Treći prilog napisali su Slavomír Dluhoš i Sigrid Müller a naslovljen je »Kirche im Dialog mit der modernen Welt – Illusion oder Notwendigkeit? Zur Aktualität von *Gaudium et spes*« (622–634). Četvrti prilog »Würdigung und Kritik des neuzeitlichen Atheismus in *Gaudium et spes*« (635–650) donosi Rudolf Langthaler. Langthaler u svojem prilogu pokazuje kako je Crkva na Koncilu detektirala izazov suvremenog ateizma ali nije osudila niti odbacila ateiste, nego samo prokazala pogubnost ateizma za čovjeka i njegovo dostojanstvo, ali poziva ateiste svih oblika na dijalog i suradnju za izgradnju boljeg i pravednijeg svijeta (644–650). Peti prilog »Die Sorge für den Frieden als Element der kirchlichen

Sendung und die Rolle der Menschenrechte« (651–669) napisao je Konrad Hilpert, a šesti prilog »Gegenwart als locus theologicus. Für eine migrationssensible Theologie im Anschluss an *Gaudium et spes*« (670–698) Regina Polak i Martin Jäggle. Ta tema je danas i više nego aktualna i postaje izazov Crkvi i njezinom poslanju, napose ako ju promatramo u svjetlu nauka pastoralne konstitucije *Gaudium et spes*. Polak i Jäggle temu i stanje migracija stavljaju kao znak vremena Crkvi u suvremenom društvu i pozivaju baš kao i papa Franjo da se itekako migracijski problemi tiču Crkve jer je naprosto riječ o čovjeku i to onom čovjeku konkretnom koji je pogođen nevoljom, gladi, ratom, marginalizacijom i svim vrstama obespravljenosti, bez obzira i unatoč svim političkim pitanjima i problemima (678–698).

Šesto posljednje poglavlje zbornika nosi naslov »Religions – und Gewissensfreiheit« i sastoji se samo od jednog priloga »Das Recht, ungehindert die Wahrheit zu suchen. Die Erklärung über die Religionsfreiheit *Dignitatis humanae*« (701–742), koji je napisao Eberhard Schockenhoff. On ističe ogromno značenje deklaracije o slobodi vjerovanja *Dignitatis humanae* ne samo za Crkvu te njezino djelovanje i poslanje nego i za čitavo demokratsko društvo i kulturu. Također pokazuje najvažniji argument slobode vjerovanja prihvatljiv svakom čovjeku dobre volje i otvorenosti istini, a to je ontološki fundament religiozne slobode (715–718).

Od 743. do 755. stranice Zbornik donosi osobni registar, a od 757. do 759. stranice abecedni popis autora čiji se prilozi nalaze u Zborniku.

Tomislav Smiljanić